

af Ragnhild Melbye, Byplanlægger/Arkitekt

Livet mellem husene

Danske kommuners afprøvning af
Place Standard Tool

Livet mellem husene
Danske kommuners afprøvning af Place Standard Tool

© Sund By Netværket, 2021

1. udgave

Forfatter

Ragnhild Melbye, Byplanlægger/Arkitekt

Design og layout

4PLUS4

Udgivet af

Sund By Netværket
c/o KL-huset
Weidekampsgade 10
2300 København S

Download udgivelsen på www.sund-by-net.dk.

Der kan frit citeres og kopieres fra udgivelsen med angivelse af kilde.

Indhold

Livet mellem husene	4
Social bæredygtighed	4
Stedets dimensioner og Place Standard Tool.....	5
Nærliggende områder	5
Arkitektoniske greb til udvikling af et byrum.....	6
Midlertidige byrum.....	8

Livet mellem husene

af Ragnhild Melbye, Byplanlægger/Arkitekt

Byplanlægning har i de sidste 70 år, bevæget sig fra at tage afsæt i teknologi til at tage afsæt i mennesket. I det levende byrum afspejler denne udvikling sig fra at strukturere byrum med adskilte funktioner, til at tilrettelægge for en blandet by, tilpasset borgerens liv og bevægelse. I denne artikel vil jeg blandt andet komme ind på hvorfor det er vigtigt at sætte mennesket i centrum for byudvikling. Artiklen er skrevet fra et arkitektfagligt ståsted, men i og med at arkitektfaget er et fag tæt forbundet med andre fag der forholder sig til mennesker, byrum og bygninger, vil jeg også bringe de ståsteder med ind i krydsfeltet. Dette blandt andet gennem begrebet social bæredygtighed og beskrivelsen af de mange dimensioner af et sted. Jeg vil i artiklen også give mit bud på hvordan fund og ideer, fra brugen af det dialogbaserede kortlægningsværktøj The Place Standard Tool (PST), kan konkretiseres i et fysisk byrumsprojekt. Her introducerer jeg en række arkitektoniske greb og hvordan midlertidige byrum kan anvendes som katalysator for byrumsudvikling. Til sidst vil jeg beskrive denne foreslåede kobling mellem abstrakt kortlægning og konkretisering, og den værdiskabelse den potentielt kan give.

Social bæredygtighed

Kroppe er altid i bevægelse, i rum, omkranset af materialer og lys.

I det åbne land er kroppen tæt på de naturlige materialer, og i de menneskeskabte byrum af materialer kultiveret og komponeret sammen. Skala, materialer, lys, tæthed, åbenhed – alle de naturlige og arkitektoniske skabte elementer -, varierer og aktiverer vores sanser. Fælles er, at de fysiske omgivelser påvirker vores kroppe og sanseapparat, og dermed påvirker vores livsvilkår.

I Danmark bor de fleste mennesker med god plads, sammenlignet med indbyggere i mange andre lande. Byerne har alligevel en tendens til at blive tættere, med mindre fælles arealer tilgængelige. Næsten halvdelen af alle danskere bor alene, og rigtig mange mennesker lever det meste af sit liv indendørs. For nogle kan det føre til passivitet og ensomhed, for andre en mangel på sansestimuli fra natur og relationel kontakt. Vi har brug for samvær med arbejdskollegaer, venner og familie. Det giver kvaliteter i hverdagslivet. Men vi har også i høj grad brug for at være en del af et fællesskab som samfundsborger, at se og opleve hvem vi er i samfund sammen med.

Livet mellem husene, i stor og lille skala, har derfor en vigtig funktion både socialt, mentalt og fysisk. Det at flytte fokus fra de fysiske bebyggede strukturer, til at skabe en ramme for at et større socialt mangefold i bylivet kan udfolde sig i byrummene, fremmer fysisk og mental sundhed. Et skift i fokus, gør mennesket i arkitektur synlige. Vi får en by i øjenhøjde, hvor beboernes måde at leve, skabe, færdes, se og berøre er det primære, omkranset af bygningerne.

I alle delprojekterne i Sund By Netværkets projekt "Byens Rum - Livet mellem husene" handler det om at skabe et sted, en ramme, der forbinder mennesker med hinanden og inviterer medborgere til at mødes på kryds og tværs af funktioner og aktiviteter – på baggrund af kortlægnings- og dialogværktøjet PST. Projekterne søger at fremme den sociale bæredygtighed. Social bæredygtighed er den sociale kvalitet, som i bredt perspektiv vedrører menneskers sundhed og trivsel. I byrum, og i det levede liv mellem husene, er fokus at styrke fællesskaber og tilhørsforhold, sikre tryghed, inviterer til samarbejder der udfolder de potentialer der er, og videreudvikle de lokale og hverdagslige kulturer.

Stedets dimensioner og Place Standard Tool

Livet mellem husene udspiller sig kropsligt på et fysisk sted, i det fri, af forskellig karakter og størrelse. Det være sig en park, et gaderum, et landskabsrum, grønne fællesarealer, en bydel, mv.

Sted og rumlighed behandles teoretisk og i praksis af mange fagområder - ikke blot af arkitekter, byplanlæggere og vejingeniører, men af sociologer, psykologer, filosoffer, antropologer, kunstnere, geografer osv. Arkitektfaget har berøringsflader med alle de ovennævnte fag. For eksempel, identificeres et område i geografi faget, gennem at arbejde med tre komplementære dimensioner;

- 1) en fysisk lokalisering - et afgrænset område på et kort.
- 2) et område der giver mening og som der knyttes følelser til.
- 3) en kontekst for en social interaktion.

Et sted er med andre ord et område der skabes tilknytning til af en eller anden art. Steder vægtes og valideres, på baggrund af det tilhørsforhold man oplever gennem deltagelse og engagement relateret til stederne.

I dialogen omkring projektstedet, og i kortlægningen ved brug af værktøjet PST, blev alle tre dimensioner berørt. Dimensioner der registrerede helt konkrete forhold i form funktioner og faciliteter, gennem for eksempel registrering af den kollektive trafik og brugen af de grønne byrum. I kortlægningen blev der også registreret dimensioner som beskriver stemninger, atmosfærer og kulturer. Samt sociale aspekter såsom tryghed, tilknytning, engagement, fællesskaber, identitet og tilhørsforhold. Gennem kortlægningen i PST, kan man derfor som eksempelvis en kommune modtage en nuanceret og bred dataindsamling, der belyser stedet fra mange perspektiver både kvalitativt og kvantitativt.

Nærliggende områder

I en by eller et landområde er alle dimensioner ved stedet i samspil med hinanden, og det er gerne glidende overgange fra et området til et andet. Selv om et projektområde er afgrænset fra andre områder, interagerer det med de omkringliggende steder og byen eller landområdet som sådan. Alt er, så at sige, inklusiv. Det er vigtigt at være opmærksom på, når man vælger at begrænse kortlægningen/analysen i Place Standard Tool: at ressourcer i de nærliggende områderne kan risikere ikke at blive belyst og dermed ikke komme i spil. Kvaliteter og ressourcer i naboerområder, kan potentielt tydeliggøre den funktion, byrumsstemning, oplevelse, mv. som der ønskes at fremme i et projektområde - netop fordi de nærliggende områder tilbyder noget andet.

Det at forbinde ulige kvaliteter kan også give gensidig styrke og skabe synergier. Uanset om der vælges at fokusere kun på det lokale projektområde, eller kortlægge bredere hvor nærområderne også sættes i spil, så er det en force at skabe sammenhænge på tværs samt at fremme forskellige kvaliteter, stemning, udtryk og funktioner, der eksisterer i byrummet.

Arkitektoniske greb til udvikling af et byrum

Bylivet styres gennem de valg der træffes for hvordan steder, mellemrum og bebyggelsen designes. Et godt mødested er åbent, inviterende, tilgængeligt og kan bidrage til fornemmelsen af sammenhæng og identitet. Stedet kan i sit udtryk og design formidle vigtige værdier hvor alle der interagerer med byrummet er med til at påvirke udviklingen. Som arkitekt og byplanlægger, eller som projektleder for et byfornyelsesprojekt, har vi magt til at forme hvordan borgerne skal opleve stedet, indirekte og direkte. Vi kan styre hvor og hvordan vi mennesker opererer og interagerer i rum. Nogle gange opleves denne styring meget direkte, men som oftest sker det ubevidst. Dog kan de aller fleste mærke forskellen mellem at bevæge sig i et vidde landskab, kontra en labyrint omkranset af høj beplantning.

Et sted vil altid være i ændring, og over tid vil byrum og områder formes på ny. Skiftende funktioner, kvaliteter, borgerer og deres handlinger gennem historien, udvikler et steds særpræg og egen identitet. Gennem brugen af Place Standard Tool kommer man bredt omkring og får ved hjælp af værktøjet, belyst de mange og forskellige aspekter ved projektområdet. Der er dog altid noget der er mere fremtrædende ved et sted end andet. Et rekreativt område er ikke ens med et andet rekreativt område i byen. Der vil altid være et særpræg, der er genkendeligt og karakteristisk lige for dette sted.

Dette særpræg, kan komme frem via kortlægningen og den efterfølgende dialog, og kan betegnes som projektområdets egenart.

For at bymiljøet og byrummet skal opleves inkluderende og blive et attraktivt sted, kræver det kendskab til hvordan målgruppen og andre brugere anvender området, og hvilke behov de har. Gennem Place Standard Tool findes mange svar på hvilke ønsker og behov der ønskes udfoldet af hvem. Egenarten, som fremhæves kan I bygge videre på, med henblik på at skabe det sted I ønsker for jeres målgruppe.

I arkitektfaget anvender man arkitektoniske greb, som værktøj, for at understøtte egenarten og med det fremhæve stedets særlige identitet og kvalitet. Det er værktøjer i form af konkrete fysiske ændringer der kan igangsættes netop for at tydeliggøre og fremhæve resultatet af kortlægningen. Man kan have fokus på et, eller flere, af de arkitektoniske greb i udformningen af byrumsprojektet. Eksempelvis kan man understøtte bevægelsesmønstre, barrierer og stop, man kan fremme aktivitet i leg eller passiv observation, man kan invitere til møder, til at stå, sidde eller ligge, mv. Man kan endvidere synliggøre muligheden der er for at sanse overflader, stemning, dufte, kroppens ve og vel, mv. Jeg vil komme ind på nogle af de arkitektoniske greb nedenfor;

Ankomst -

Et arkitektonisk greb der er vigtigt at være opmærksom på, er hvordan man ankommer til området og hvilket første indtryk brugerne får. Her forleden dag gik jeg en tur på en kirkegård. På nabogrunden er der nogle gamle lagerhuse som jeg blev lidt nysgerrig på. For at komme tættere på krydsede jeg den offentlige parkeringsplads og stoppede ved det jeg umiddelbart læste som en lille privat parkeringsplads. Men så opdagede jeg et lille kommunalt skilt på den anden side, der inviterede

mig til at smage på æblerne, og jeg forstod at jeg sagtens kunne passere. Glad opdagede jeg en lille grønt rekreativt byrum, bagved kirkegården og lagerhuset, - en oase, der kun blev opdaget af de gæster der nysgerrigt havde fundet den smalle sti ind.

I modsætning til mit oplevede eksempel, der er lukket og i første øjekast gemt, kan et byrum også blive til en hovedfærdselsåre. Det sker for eksempel hvis byrummet er meget synligt og har mange og let tilgængelige indgange og ankomstmuligheder. Denne type byrum, vil hurtigt fungere som et knudepunkt som forbinder mange nærliggende byrum.

Derfor skal man være opmærksom på effekten af de forskellige valg man foretager. Fordelen med mange indgange, kan være at det er nemt at opdage det pågældende i byrummet, og tilfældige byboere nemt ser nye muligheder. Ulempen med et meget åbent byrum med mange indgange, er at det kan være sværere at definere projektområdet til det formål man ønsker. Med brug af få indgange og ankomstmuligheder, vil byrummet have mere præget af at lukke sig om sig selv.

Tryghed –

At styrke oplevelsen af tryghed, kan også gøres gennem at sikre, at der er mange ankomster eller "rømningsveje". Den besøgende vil dermed ikke få en oplevelse af at være indespærret, men kan nemt løbe ved fare. En anden faktor der styrker oplevelsen af tryghed, er gode sigtelinjer, som giver de besøgende mulighed for et godt overblik. I belastede områder anvendes gode sigtelinjer bevidst i planlægningen af de rekreative områder. Interessant nok, så er det også et arkitektonisk greb der anvendes i fængsler som opererer med dynamisk sikkerhed. Gennem at se og holde overblikket, kan kontrollen og trygheden fastholdes .

Opholdssteder –

Det ideelle, hvis man arbejder med et projekt i en park, et boligområde, en legeplads, en gade, et naturområdet, mv. vil være at forme mange typer af opholdssteder. Det inviterer en bred gruppe af borgere til at finde "sit eget sted" i byrummet. Hvis et sted skal være godt at være i, skal det være indbydende for så mange som muligt, sådan at man "føler sig hjemme". Det skal gerne byde på diversitet og mangfoldighed, og med det være rig på muligheder, til netop at kunne vælge hvilken rolle og position man ønsker at indtage.

Man skal kigge på et byrum på samme måde som man kigger på en organisation, et system, eller et hvilket som helst andet fællesskab. Alle er altid inkluderet med forskellige roller og positioner, men hvorvidt det fungerer og er rart at være i, afgør hvorvidt der er flere valgmuligheder tilgængelige

Hvis det er mange muligheder, er der også mange valg, og større fleksibilitet og frihed til at operere i det valgte byrum. Muligheder for at mange forskellige mennesker kan føle tilhørighed og tilknytning til stedet. Forskelligheder som kan være relateret til køn, alder, nationalitet, klasse mv.

Løsninger for gående og siddende-

Jan Gehl, dansk byplanlægger, har i flere af sine bøger fremhævet nogle italienske pladser fra renæssancen. Det, som er særpræget ved de her pladser, er, at de tilbyder, at man kan positionere sig og indtage stedet forskelligt. Nogle føler sig mest komfortable ved at operere i periferien, måske med en beskyttende væg bagved sig. Andre besøgende kan bedst lige at stå i et åbent centrum. Det samme gælder hvilke aktiviteter og stå/sidde muligheder der tilbydes. En god plads skal gerne tilbyde kroppe komfortable løsninger for både gå, sidde og stå. Hvis man er i fuld bevægelse og passerer er der ikke brug for inventar, men hvis man indtager positionen af at være passiv tilskuer, viser studierne at menneske er mest komfortable hvis de kan interagere med et byinventar. Det opleves tilsyneladende mere afslappende og behagelig hvis kroppen kan stå op mod noget eller læne sig over noget. Steder der designes for at kunde stå ved, eller sidde på, er mest populære hvis de placeres i periferien, gerne med en væg ikke langt bagved. En væg kan også være buske eller træer. Kunsten er at lave naturlige rum i det stor byrum, hvor de forskellige funktioner og væren, opererer som muligheder. Et godt sted skal være indbydende for både fysisk kropslig komfort, og psykisk velvære.

Rum i rummet -

Rum i rummet er et begreb og anvendes for at skalere et stort åbent byrum ned til menneskelig skala. Et rum i rummet har ikke fire vægge og loft, men er et mindre defineret sted som opleves afgrænset. Det kan være så enkelt som et siddemøbel i samspil med en væg, som beskrevet ovenfor på de italienske pladser, eller en boldplads som er et defineret areal hvor der inviteres til interaktion, og til at mødes afskærmet omkring en bestemt aktivitet.

At arbejde med objekter, planter, møbler, inventar, og lignende i byrummet, kan være gode måder til at forme mindre steder. Gennem valg af hvor de placeres, kan man forme både bevægelseslinjer og rum i rummet. Byrumsinventar kan i sig selv skabe en række af brugsmuligheder. Et stykke træ kan fungere som et siddemøbel, et bord, en trampelen, en talestol, en stopklods, en butik, en barriere, etc. Hvis møbelet er multifunktionelt, inviterer det også til valgmuligheder. Dog kan dét, som for nogle brugere opleves som frihed, for andre være sværere at afkode funktionen.

Midlertidige byrum

Ved brug af PST, skabes en god ramme for en dialog, og for nogle også udvikling af ideer. Præsentationen af de forskellige arkitektoniske greb, kan inspirere til valgte fokuspunkter i projektet. De enkelte fokuspunkter, kan derefter samles, og testes, ved en iscenesættelse af helheden i et midlertidigt byrum.

For at komme frem til en god projektløsning og et godt funktionelt byrum, kan alle ideerne afprøves 1:1, i fuld skala, i projektområdet. Aktivitet, og især midlertidige og eksperimenterende løsninger i et område, skaber liv. Samskabelse i et byrum, hvor afprøvning af ideer og funktioner gøres på selve stedet, vil skabe mening derfra. Mening man ikke altid kun kan diskutere og snakke sig frem til, men som også er et resultat af en interaktion mellem projektdeltagere, projektideen og byrummet. Et godt resultat udfolder sig gerne over tid, i en væksten mellem abstrakte ideer, fysisk afprøvning, tilbagemelding og eventuelle justeringer.

Der er flere formål og mange gevinster med et prøveanlæg, en prøvehandling eller en midlertidig byrumsanvendelse. Det primære er at tilpasse og prøve ideerne af i projektområdet. I en midlertidig projektperiode hvor ideerne udformes og formidles i målestok 1:1, i hele eller dele af projektområdet, bliver byrummet iscenesat så virkelighedsnært som muligt.

Udarbejdelsen af det midlertidige byrum kan gøres af projektgruppen sammen med borgerne og de andre lokale aktører, eller andre interessenter for området. Blot det at komme tilbage til projektområdet, nu med et andet mål i sigte end kortlægningen via Place Standard Tool, vil invitere til et nyt engagement og give et nyt blik på området. Hvis I ændrer anvendelsen eller laver objekterne selv, vil det være mulighed for involvering og afprøvning i selve udviklingen i produktionsfasen. Gennem kreativ skaberglæde, vil små justeringer her allerede opfanges, og resultere i et bedre midlertidigt byrumsprojekt.

Projektdeltagerne og de øvrige besøgende kan direkte interagere med design af stedet og det fysiske inventar. De kan sanse og fysisk registrere hvad der sker i brugen af objektet, der nu er iscenesat i de rigtige omgivelser. Gennem interviews, observationer, registreringer ol. har I mulighed for direkte feed-back fra de forskellige besøgende. Borgerne får en stemme, og projektgruppen modtager nyttig viden fra besøgende der er eksperter i deres egne liv og lokalmiljø. Tilbagemeldingerne vurderes, ogeventuelle ændringer justeres, inden de etableres i en permanent byrumsløsning.

Ved at etablere et midlertidigt byrumsprojekt, vil stedet genaktiveres og forandres, hvilket vil skabe interesse for et området. Det faktum at, der skabes en tilpas ændring og "forstyrrelse", gør at byrummet sættes i et andet lys. Selv små nye funktioner, ny udformning af bevægelsesmønstre, nye mødesteder og aktiviteter, vil ændre det arkitektoniske greb, og de besøgende må genfinde sin måde at interagere med stedet på.

Det at være med til at designe og forme, samt konkret og direkte at bygge i byrummet, kan styrke fællesskab, ejerskab og tilhørigheden. Det er en kvalitet byrum inviterer til på en enestående måde. Med udgangspunkt i PST kortlægningen og den efterfølgende dialog, kan man som projektgruppe undersøge nye brugsområder, samarbejds måder, få kendskab til et byrum og området, samt få direkte respons på de ideer og visioner, som kommer fra borgerne og de inviterede interessenter. Den abstraktion en kortlægning jo er, vil i prototypen fysisk manifestere sig ved at man ved relativt få midler konkret udvikler byrumprojekt 1:1. Man vil i så fald skabe værdi både i processen og i byrummet – det levede liv mellem husene.

.....

"Et sted er altid i ændring, de er åbne og dynamiske. De lokale vil altid kreativt og kontinuerlig forme området efter byrumsprojektets officielle afslutning...."

.....

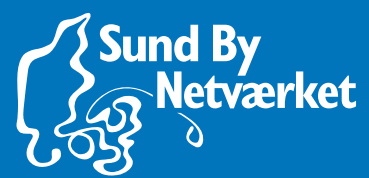
Bøger og netsteder til inspiration:

- "Livet mellem husene" af Jan Gehl
- "Byer for mennesker" af Jan Gehl
- "Blød by" af David Sim
- "Gentænk byen", en samling af artikler skrevet af forskere fra Center for Strategisk Byforskning
- "Med sans for stedet", Britt Dale (red.), en antologi hvor forfatterne præsenterer nyere stedsteori (norsk bog)
- Netsiden til Realdania, hvor FN's verdensmål og begrebet social bæredygtighed er beskrevet i mange projekter og tekster.

Find den danske oversættelse af PST samt de andre materialer fra projekt Byens Rum - livet mellem husene på [Sund By Netværkets hjemmeside](#)

Læs om projektets 6 cases på

Sund By Netværket
c/o KL-huset
Weidekampsgade 10
2300 København S

Telefon 33 70 35 80
E-mail: post@sundbynetvaerket.dk
www.sund-by-net.dk